

Warszawa, dnia 28 stycznia 2003 r.

Opinia prawna
w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w Mielcu, skierowanego do
Trybunału Konstytucyjnego (sygn. akt P. 32/02)

Stosownie do zlecenia z dnia 30 grudnia 2002 r. uprzejmie przedstawiam następującą opinię w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w Mielcu, sformułowanego w postanowieniu z dnia 11 grudnia 2002 r.

Sąd Rejonowy w Mielcu zgłasza wątpliwość co do zgodności z Konstytucją przepisów art. 17 § 1 pkt 3 i art. 18 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. nr 89, poz. 555 z późn.zm). W uzasadnieniu pytania prawnego Sąd Rejonowy wyraża pogląd, że umorzenie postępowania karnego z powodu znikomej społecznej szkodliwości czynu powinno należeć do wyłącznej właściwości sądu. Zdaniem Sądu, prokurator nie posiada uprawnień do ustalania, w postanowieniu o umorzeniu śledztwa, winy osoby, przeciwko której prowadzone jest postępowanie. W tej sytuacji należy przyjąć, że umorzenie postępowania przez prokuratora na podstawie art. 17 § 1 pkt 3 pozostaje w sprzeczności z art. 42 ust. 3 Konstytucji.

1. Według art. 17 § 1 pkt 3 nie wszczyna się postępowania, a wszczęte umarza gdy społeczna szkodliwość czynu jest znikoma. Sąd Rejonowy twierdzi, że żaden przepis Kpk wprost nie daje prokuratorowi uprawnienia do umorzenia postępowania ze względu na znikomą społeczną szkodliwość czynu. **Stanowisko Sądu w tej kwestii jest błędne. Przepisem uprawniającym prokuratora do umorzenia postępowania karnego z tego względu jest właśnie kwestionowany przezeń art. 17 § 1 pkt 3 Kpk, który jest adresowany zarówno do sądu, jak i do prokuratora.** Co więcej, w takim przypadku prokurator jest uprawniony także do zaniechania wszczęcia postępowania. Skoro zaś postępowanie nie zostanie wszczęte, to i wina sprawy czynu o znikomej społecznej szkodliwości nie zostanie ustalona. Stąd wniosek, że ustawodawca nie uzależnia uprawnienia prokuratora do umorzenia postępowania ze względu na znikomą społeczną szkodliwość od uprzedniego ustalenia rodzaju i stopnia winy sprawcy. **Wykładnie gramatyczna i**

systemowa art. 17 § 1 pkt 3 Kpk uzasadniają twierdzenie, że wymieniona przesłanka odstąpienia od wszczęcia bądź umorzenia postępowania ma charakter samodzielny.

2. Powyższa teza znajduje pośrednie potwierdzenie w art. 1 § 2 Kodeksu karnego. Według tego przepisu nie stanowi przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma. Jest to czyn bezprawny, posiadający znamiona czynu zabronionego ustawą karną, ale ujemna jego „zawartość” jest oceniana jako znikoma. Ocena stopnia szkodliwości społecznej może być dokonywana tylko indywidualnie w odniesieniu do czynu konkretnego, a nie abstrakcyjnego, którego cechy konstytutywne określa ustawa karna. **Podzielaam pogląd autorów Komentarza do Kodeksu karnego, że oceniając czyn sprawcy nie można poprzestać na stwierdzeniu, iż czyn ten realizuje wszystkie znamiona czynu zabronionego i przejść od razu do ustalenia winy. Wcześniej bowiem sędzia czy prokurator będzie musiał zbadać czy tenże czyn „nie zawiera atypowo niskiej społecznej ujemności, czy nie jest społecznie szkodliwy w stopniu znikomym”** (K. Buchała, A. Zoll: Kodeks karny, część ogólna, Zakamycze 1998 r. s. 21).

Sąd Rejonowy nietrafnie powołuje się na art. 115 § 2 .k, wskazujący okoliczności, które należy brać pod uwagę przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu. **Wbrew sugestii Sądu, wskazówki zawarte w tym przepisie w całej rozciągłości odnoszą się również do prokuratora prowadzącego postępowanie przygotowawcze.** O zasadności powyższej interpretacji świadczą rozwiązania systemowe zarówno Kodeksu karnego, jak i Kodeksu postępowania karnego. Z treści dyspozycji art. 115 § 2 K.k. nie wynika, że w każdym przypadku ocena stopnia społecznej szkodliwości czynu może być dokonana dopiero wtedy, gdy ustalone zostaną „postać zamiaru, motywacja sprawcy czy rodzaj naruszonych reguł ostrożności”, a więc rodzaj i stopień winy sprawcy.

W doktrynie występuje zgodność poglądów co do tego, że stopień społecznej szkodliwości czynu nie jest zdeterminowany stopniem winy. Występuje natomiast zależność odwrotna: stopień społecznej szkodliwości ma wpływ na stopień winy. Dlatego ustalenie winy sprawcy może nastąpić dopiero po ustaleniu, że czyn zabroniony legitymuje się wyższym niż znikomy stopniem społecznej szkodliwości.

Eliminując błędne założenie Sądu Rejonowego, że ocena stopnia społecznej szkodliwości czynu jest dokonywana dopiero po ustaleniu rodzaju i stopnia winy sprawcy należy uznać, że kontrola zgodności art. 17 § 1 pkt 3 Kpk z postanowieniem art. 42 ust. 3 Konstytucji staje się bezprzedmiotowa. Wymieniony przepis ustawy zasadniczej wprowadza domniemanie niewinności, które może być obalone tylko prawomocnym wyrokiem sądu. Artykuł 42 ust. 3 Konstytucji nie ustanawia natomiast żadnych nakazów ani zakazów w stosunku do organów prowadzących postępowanie karne w fazach poprzedzających wydanie prawomocnego wyroku . Z dyspozycji zaś art. 17 § 1 pkt 3 Kpk nie wynika, że czynności, o których mowa (zaniechanie wszczęcia postępowania albo umorzenie postępowania wszczętego) **są uzależnione od wcześniejszego ustalenia winy sprawcy.**

W konkluzji wyrażam pogląd, że przepis art. 17 § 1 pkt 3 Kpk nie jest niezgodny z art. 42 ust. 3 Konstytucji. Ocena powyższa obejmuje również art. 18 § 2 Kpk, który nie stanowi samodzielnej podstawy uprawnienia prokuratora do niewszczywania bądź umorzenia postępowania w przypadku, gdy społeczna szkodliwość czynu jest znikoma.

Sporządzi: Witold Pawełko